

Jerzy Bałnicki
Rok 1945

Gawędy o Bydgoszczy

R-9

29. VII. 80
700-710 303

Zanim otwarto Pomorski Dom Sztuki

Po pięciu latach koszmarnej okupacji mieszkańcy Bydgoszczy z niezwykłym entuzjazmem, ofiarnie i ochoczo wskrzeszali w swoim mieście polskość, którą barbarzyński wróg usiłował doszczętnie zniszczyć. Szybko odradzało się życie społeczne i gospodarcze, jak grzyby po deszczu wyrastały i podejmowały działalność placówki oświaty i kultury.

O chłodzie i głodzie pracownicy Biblioteki Miejskiej - wśród nich najofiarniejsi: dr Witold Bełza, Klara Sarnowska, Maria Wierzbicka, Hubert Wróblewski, Franciszek Budziak, Piotr Karowski - gromadzili i porządkowali księgozbiory, by jak najprędzej udostępnić je spragnionym polskiej książki mieszkańcom Bydgoszczy.

Zespół aktorski Teatru Polskiego pod dyktando Aleksandra Rodziewicza, ^{własny} zainaugurowawszy 24 marca 1945 roku w baraku dawnego niemieckiego teatru letniego "Elysium" pierwszy powojenny sezon fre-drowską "Zemstą", nie ograniczał się do pracy w teatrze. W ciągu roku 1945 nie notowano w Bydgoszczy imprezy, w której nie uczestniczyliby aktorzy Teatru Polskiego jako konferansjerzy, deklamatorzy lub ^{wokalistów} solisci wokaliści. Szczególnie bezinteresowną społeczną postawą wyróżniali się Zofia Modrzewska, Tadeusz Kuźmiński, Ola Obar-ska i Jerzy Lawina-Swiętochowski.

Od 1 maja 1945 roku do dzieła krzewienia kultury polskiej w Bydgoszczy i na Pomorzu włączył się twórczy zespół redakcyjny Roz-głośni bydgoskiej Polskiego Radia. Redaktorzy Tadeusz Kański, Zdzi-sław Kunstman-Grottgerski, Aleksander Dzienisiuk, Jeremi Przybora, Juliusz Boguski, Olga Jaro nie szczędzili trudu, (ażeby z polskim słowem i pieśnią dotrzeć do pomorskich fabryk i wsi.

Restytuowane dzięki zabiegom Felicji Krysiwiczowej i Floriana Dąbrowskiego Miejskie Konserwatorium Muzyczne podjęło owocną dzia-łalność. Równocześnie w bydgoskiej Rozgłośni Polskiego Radia skom-pletowano znakomite zespoły orkiestrowe pod dyktando Arnolda Rez-lera i Michała Relskiego. Z tych dwu środowisk - Konserwatorium Muzycznego i Radia, przy wydatnej pomocy bydgoskiego oddziału Zwią-zku Zawodowego Muzyków, wyłonila się Miejska Orkiestra Symfoniczna - załóżek Filharmonii Pomorskiej.

Szeroką działalność kulturalno-oświatową (rozwinęły utworzone w Bydgoszczy organizacje młodzieżowe Związku Walki Młodych i Towa-rzystwa Uniwersytetu Robotniczego. Czołowymi działaczami kultural-

Orig. 117/100h.

nymi ZWM byli Jan Królik i Konrad Ruth, a OM TUR Jan Lisik i Tadeusz Wolfram. Atrakcją licznych imprez, urządzanych przede wszystkim na cele charytatywne, były występy baletu ZWM pod kierownictwem Urszuli Gryglewskiej. Dwa inne zespoły baletowe - OM TUR i Polskiego Związku Zachodniego - często odwiedzały w bydgoskich szpitalach wojskowych rannych żołnierzy polskich i radzieckich. Do wszystkich miast województwa pomorskiego docierał bydgoski Teatr Objazdowy TUR. - Reprezentacyjną orkiestrę Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej oraz orkiestrę i zespół rewiowy przy Wojewódzkim Urzędzie Informacji i Propagandy pod batutą Zdzisława Nowakowskiego znali w Bydgoszczy wszyscy: żołnierze ze szpitali, gdzie regularnie odbywały się ich występy, robotnicy z fabryk, w których koncertowały podczas przerw obiadowych, związki zawodowe i organizacje społeczne.

Ruchliwą działalność rozwijał Wojewódzki Wydział Kultury i Sztuki, organizując w całym województwie od podstaw życie kulturalno-artystyczne. Z inicjatywy tego Wydziału przystąpiono do założenia w Bydgoszczy Klubu Literacko-Artystycznego, nawiązującego do tradycji przedwojennej bydgoskiej Rady Artystyczno-Kulturalnej. 4 czerwca 1945 roku odbyło się zebranie organizacyjne bydgoskiego Klubu Literacko-Artystycznego. Prezesem został wicewojewoda Zygmunt Felczak, wiceprezesami Marian Turwid i Jan Piechocki, sekretarzem Alfred Kowalkowski, skarbnikiem Zofia Pietrzak.

Pierwszy wieczór autorski nowo utworzonego Klubu Literacko-Artystycznego odbył się 27 czerwca 1945 roku w sali malinowej hotelu "Pod Orłem". Po przemówieniu naczelnika Wojewódzkiego Wydziału Kultury, dra Kazimierza Kochańskiego, inspektor szkolny dr Jan Piechocki nakreślił cele i zadania nowego klubu. Wicewojewoda Felczak odczytał swój szkic historyczno-psychologiczny "W dziejowej matni". Na dalszy program wieczoru autorskiego złożyły się: felieton Jerzego Stefana o aktualnościach muzycznych, prelekcja prof. Jerzego Remera o ochronie zabytków sztuki, wspomnienia Mariana Turwida oraz recytacje utworów poetyckich Alfreda Kowalkowskiego, Janiny Derynżanki i Franciszka Grotta, proza Krystyny Wrochno i Stanisława Borunia.

Wieczór autorski Klubu Literacko-Artystycznego zainaugurował stały i regularny cykl "śród literackich" w Bydgoszczy. Poziomych "śród" podnosił częsty udział w nich w charakterze prelegentów wybitnych profesorów tworzonego w Toruniu Uniwersytetu, zwłaszcza prof. Jerzego Remera, Konrada Górskiego i Stefana Srebrnego.

30 czerwca 1945 roku przy Zarządzie Miejskim w Bydgoszczy utworzono Wydział Kultury i Sztuki, (którego kierownikiem został dr Witold Bełza. W lipcu Zarząd Główny Związku Polskich Artystów Plastyków powołał do życia oddział pomorski Związku. Zorganizowanie tego oddziału powierzono prof. Marianowi Turwidowi w Bydgoszczy. 14 lipca 1945 roku Klub Literacko-Artystyczny otrzymał od Zarządu Miejskiego do dyspozycji poniemiecki gmach "Kasyna Cywilnego" przy ulicy Gdańskiej 20. Gmach ten postanowiono przekształcić w siedzibę bydgoskich związków i organizacji twórczych pod nazwą Pomorski Dom Sztuki. Lecz przejęty obiekt wymagał poważnych prac renowacyjnych. Toteż zarząd Klubu Literacko-Artystycznego powołał komisję przebudowy Pomorskiego Domu Sztuki. Zadaniem komisji było opracowanie projektów wnętrz oraz gromadzenie funduszy na cele renowacyjne.

Intensywnej i owocnej aktywności bydgoskiego środowiska kulturalnego sprzyjał szczęśliwy zbieg okoliczności: zbliżał się rok 1946 - rok jubileusz 600-lecia Bydgoszczy. Była to doskonała okazja zaprezentowania gospodarczego i kulturalnego dorobku naszego miasta.

Władze miejskie postanowiły uczcić jubileusz szeregami uroczystości, w których znaczną rolę miały odegrać imprezy muzyczne: koncerty symfoniczne, kameralne, solistyczne i chóralne oraz festiwal muzyki polskiej. Lecz remont Pomorskiego Domu Sztuki, w którym miały się odbywać imprezy jubileuszowe, dopiero został rozpoczęty. A tu już był potrzebny ośrodek mogący pełnić funkcje ogólnomiejskiego Domu Kultury.

16 października 1945 roku prasa bydgoska doniosła, że Skarb Państwa przejął hotel "Pod Orłem" i zgodnie z uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej i WKZZ oddał go w zarząd TUR z przeznaczeniem na Dom Kultury Robotniczej.

Uroczyste otwarcie Robotniczego Domu Kultury oraz Uniwersytetu Robotniczego TUR odbyło się w Bydgoszczy 18 listopada 1945 roku. Na tę uroczystość przybył Prezes Rady Ministrów Edward Osóbka-Morawski w towarzystwie ministra Odbudowy Kraju inż. Michała Kaczanowskiego, wojewody pomorskiego dra Kazimierza Pasemkiewicza oraz przedstawicieli bydgoskich władz partyjnych i samorządowych. Premier Osóbka-Morawski w dłuższym przemówieniu przedstawił główne zasady polityki oświatowej Państwa, nie szczędził też wyrazów podziwu dla szybkiego odrodzenia i rozwoju życia kulturalnego Bydgoszczy, czego dowodem było otwarcie w jednym dniu Robotniczego Domu Kultury i Uniwersytetu Powszechnego TUR.

Od 19 listopada 1945 roku gmach dawnego hotelu "Pod Orłem"

zaczął tętnić innym, zupełnie nowym życiem. Liczne imprezy urządzały tu zespoły artystyczne ZWM, OM TUR, ZHP, Polskiego Radia, Liceum Pedagogicznego, Związku byłych więźniów politycznych, koncertowała tu orkiestra Wojewódzkiej Komendy MO, występował ^{z domu kultury} chór ZZK "Hasło". Tu też kontynuowano "środy literackie".

W grudniu 1945 roku zarząd Robotniczego Domu Kultury zaczął urządzać "obiady artystyczne" dla załóg robotniczych bydgoskich fabryk. 12 grudnia gośćmi ^{z domu kultury} RDK było 300 robotników z fabryki pilników i narzędzi "Prom". Po raz pierwszy w tak wielkiej liczbie przybyli oni do lokalu dotychczas dla nich prawie nie dostępnego, ażeby podczas przerwy w pracy posłuchać starannie przygotowanego programu artystycznego i wspólnie spożyć obiad. Następnym "obiadem artystycznym" odbył się 20 grudnia dla robotników fabryki maszyn rolniczych Eberharda.

Robotniczy Dom Kultury de maja 1946 roku był centralnym ośrodkiem bydgoskiego życia kulturalnego. W maju 1946 roku tę zaszczytną rolę przejął po nim Pomorski Dom Sztuki.

JERZY BARTNICKI